ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI GLŪKO 3-OJE GYVENVIETĖJE

Tomas OSTRAUSKAS

Glūko senovės gyvenvietė III (A 137) yra Varėnos r., Varėnos sen., Glūko kaime, 1,12 km į ŠR nuo buvusio Senosios Varėnos geležinkelio stoties pastato; 0,24 km į PR nuo bevardžio upelio, tekančio iš Glūko ež. į Varėnio ež. ir pratekančio per Šūdelio ež., pralaidos žvyrkelyje iš Varėnos į Vazgirdonis; 0,19 km į Š nuo Glūko ež. Š kranto. Gyvenvietė yra kalvelėje, užpelkėjusio Šūdelio ež. Š kranto R dalyje. Šiuo metu į P nuo jos yra išdžiūvančio upelio slėnis, buvęs ežero atabradas.

Gyvenvietę 1939 metais aptiko Konstantinas Jablonskis (žr. *LAA*, V., 1974, t. 1, p. 37). Radiniai iš jo rinkinio yra saugomi LNM Archeologijos skyriaus fonduose (šifras Va21). Vėliau radinius iš ariamos kvartalinės proskynos šios gyvenvietės teritorijoje rinko senienų mėgėjas Laisvūnas Kavaliauskas. Šie radiniai taip pat yra saugomi LNM (dar nesuinventorinti). Spėjame, kad K. Jablonskio kolekcija buvo renkama visame gyvenvietės paviršiuje, tuo tarpu V. Kavaliausko kolekcija – kaip tik nuo 2001 m. ištirtos kvartalinės proskynos paviršiaus. 1995 m. gyvenvietė buvo žvalgyta T. Ostrausko. Buvo ištirti 41 m^2 dydžio šurfai, nustatytas kultūrinio sluoksnio paplitimas ir chronologija.

2001 m. LII ekspedicija šioje gyvenvietėje ištyrė 110 m^2 plotą. Buvo aptiktas arimo apardytas akmens amžiaus kultūrinis sluoksnis su vėlyvojo paleolito, neolitinės Nemuno kultūros pirmosios neolito pusės ir Virvelinės keramikos kultūros radiniais.

Viršutinį sluoksnį visame ištirtame plote sudarė 13–40 cm storio perartas maišytas dirvožemis. Labiau arimo pažeistame kvartalinės proskynos centre, po perartu sluoksniu iškart buvo balsvo smėlio sluoksnis – šioje vietoje kultūrinio sluoksnio apatinė dalis. Kitur po arimu buvo 14–40 cm rudai gelsvas–pilkai rudas smėlis su radiniais – išlikęs kultūrinis sluoksnis. Tyrimų metu 42 cm gylyje buvo užfiksuota 46x47 cm skersmens tamsiai pilka–juosva dėmė, o aplink ją buvo kiek ištįsusi PV kryptimi rudai gelsvo smėlio dėmė. Duobėje buvo rastas keramikos, liesintos augalinėmis priemaišomis, pakraštėlio fragmentas. Duobė tęsėsi į gylį 18–20 cm. Šią duobę gal ir galima būtų sieti su akmens amžiaus gyvenviete.

Gyvenvietėje buvo aptikti dviejų, greičiausiai nevienalaikių, neolito pirmosios pusės Nemuno kultūros puodų šukių lizdai. Jų molio masė liesinta smulkiomis augalinėmis priemaišomis. Trečias šukių lizdas priklausė Virvelinės keramikos kultūros nedideliam plokščiadugniui puodeliui, liesintam šamotu. Gyvenvietės titnago inventorius yra nevienalytis. Surinkti pavieniai vėlyvojo paleolito titnago radiniai. Daugiausia buvo aptikta mezolito antrajai – neolito pirmajai pu-

sei būdingos skeltinės technikos, panaudojant nuspaudimo technologiją ir vienagalių skaldytinių „su rankenėle" pavyzdžių. Su vėlyvuoju neolitu sietini trikampio širdinio strėlės antgalio ir peilio plokščiai retušuotais ašmenimis dalis, o su neolito pirmąja puse – trapecijos iš nuoskalos dalis, mikrorėžtukas, dauguma skelčių, vienagalių skaldytinių ir jų ruošinių.

ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES OF 2001 AT THE SETTLEMENT GLŪKAS 3

In 2001 the area of 110 m^2 was investigates in the settlement. There was found a cultural layer of the 1st half of the Neolithic and Late Neolithic settlements with finds of the Nemunas culture and the Corded Ware culture. Single flint finds of the Late Paleolithic were collected as well.

ARCHEOLOGINIAI ŽVALGYMAI KATROS IR GRŪDOS UPIŲ AUKŠTUPIŲ BASEINUOSE

Tomas OSTRAUSKAS

2001 m. birželio–rugpjūčio mėn. KPC užsakymu buvo atlikti archeologiniai žvalgymai Varėnos r. Žvalgymų tikslas – nustatyti neaiškios vertės archeologinių objektų paminkliškumą, nustatyti kultūrinio sluoksnio paplitimą, saugotinų paminklų teritorijų ribas. Taip pat buvo atlikti archeologiniai žvalgymai pagal topografinę ir paleogeografinę situaciją perspektyviose vietose. Surastuose naujuose objektuose taip pat buvo nustatytas paminkliškumas ir kultūrinio sluoksnio paplitimo ribos.

Paramėlio 3-ioji gyvenvietė yra 0,45 km į ŠR nuo Katros pralaidos kelyje Krokšlys–Paramėlis, Paramėlio kaimo Š dalyje, buvusio Katros ež. P krante. Gyvenvietė apima 200 m ilgio ir 30–40 m pločio pusiasalį, besitęsiantį V–R ir PR kryptimi. Pusiasalio gale išsiskiria 30x47 m dydžio kalvelė. Išilgai pusiasalio eina nežymus keliukas. Pusiasalis apaugęs mišku. Gyvenvietėje buvo ištirti 9 šurfai, aptiktas iki 54 cm storio gerai išlikęs kultūrinis sluoksnis. Tik R dalyje jis yra nupustytas. Pagal titnago ir keramikos radinius gyvenvietė datuojama ankstyvuoju ir vėlyvuoju mezolitu (Kudlajevkos ir Janislavicų kultūros), ankstyvuoju (Nemuno kultūra?) ir vėlyvuoju neolitu.

Paramėlio 3C gyvenvietė yra 0,6 km į R nuo Katros pralaidos kelyje Krokšlys–Paramėlis, Paramėlio kaimo Š dalyje, ant trikampio suapvalintais kampais formos kalvos iki 135,8 m H_{abs} aukščio. Tiesiant kelią Krokšlys–Katra buvo pažeistas kalvos P šlaitas. Ištirti 7 šurfai. Gyvenvietėje yra išlikęs iki 40 cm storio kultūrinis sluoksnis. Jis apima visą kalvos centrinę dalį, apie 100 m ilgio plotą. Nors pavieniai radiniai mėtosi ir tolesnėse karjero dalyse. Gyvenvietė datuojama vėlyvuoju paleolitu. Jos P dalis, buvusi kalvos P šlaite, sunaikinta karjero.

Paramėlio 9 radimvietė yra 0,84 km į R nuo Katros pralaidos kelyje Krokšlys–Paramėlis, Paramėlio kaimo Š dalyje, ant terasos kyšulio. Paviršiuje radus nuoska-